

حقوق محیط زیست

در اندیشه قرآنی علامه طباطبائی

دکتر علی رضایی بیرجندی
عضو هیئت علمی دانشگاه بیرجند

www.ketab.ir

رضایی بیرجندی، علی، ۱۳۳۹ -

حقوق محیط زیست در اندیشه قرآنی علامه طباطبائی / علی رضایی بیرجندی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۴۰۰.
۱۶۸ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۲۹۹۱) (فقه و حقوق. علوم قرآنی)

ISBN 978-964-09-2328-3

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتاب‌نامه: ص. [۱۶۵] - ۱۶۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. طباطبائی، سیدمحمدحسین، ۱۲۸۱-۱۳۶۰. دیدگاه درباره حقوق محیط زیست.

۲. طباطبائی، سیدمحمدحسین، ۱۲۸۱-۱۳۶۰. نقد و تفسیر. ۳. علوم زیست‌محیطی -

جنبه‌های قرآنی. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ب. عنوان.

۱۸۹/۱

BBR ۱۳۹۵

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۸۴۶۸۳۴۶

۱۴

www.ketab.ir

■ موضوع: فقه و حقوق. علوم قرآنی

■ گروه مخاطب: - تخصصی (طلاب و دانشجویان)

- عمومی

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۹۹۱

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۷۶۴

بیرجندی

بوستان کتاب

حقوق محیط زیست در اندیشه قرآنی علامه طباطبائی

• نویسنده: دکتر علی رضایی بیرجندی

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰ • شمارگان: ۷۰۰ • بها: ۴۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفائی)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۳۷۷۴۲۱۵۵-۷، نمابر: ۳۷۷۴۲۱۵۶، تلفن پخش: ۳۷۷۴۲۲۲۶

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (مرحله ۱۲۰۰۰) عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰

♦ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹
اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، یا ارسال شماره همراه خود به ۲۱۵۵-۱۰۰۰ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته اند:

• سروراستار: محمدرضا منصفی • ویراستار: هادی قنبری

• اصلاحات حروف نگاری و صفحه آرا: حسین محمدی • کنترل فنی صفحه آرا: سیدرضا موسوی منش

• مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • طراح جلد: امیرعباس رجبی • اداره آماده سازی: حمیدرضا تیموری

• اداره چاپخانه: مجید مهدوی و ناصر منتظری و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی

رئیس مؤسسه

محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۹	 مقدمه
۲۱	 فصل اول: خدا و محیط زیست
۲۱	 ۱. آفریدگی محیط زیست
۳۱	 ۲. نظام‌مندی محیط زیست
۳۹	 دعوت انسان به اندیشیدن درباره شب و روز
۴۱	 خلقت آهن
۴۱	 رابطه کوه‌ها و زلزله
۴۲	 آفرینش انسان از خاک
۴۲	 ۳. هوشمندی محیط زیست
۵۳	 هوشمندی زمین
۵۷	 هوشمندی ستون حنانه و حجرالاسود
۵۹	 هوشمندی آتش
۶۰	 هوشمندی حیوانات و پرندگان
۶۵	 هوشمندی اندام‌های بدن انسان
۶۹	 ۴. تسبیح‌گویی محیط زیست
۷۱	 تفاوت دو تسبیح

فصل دوم: انسان و محیط زیست	۷۷
۱. انسان، خلیفه کریم و امانت دار خدا	۷۷
انسان خلیفه خدا	۷۸
خلافت همه انسان ها	۸۱
خلافت و مسئولیت	۸۵
انسان، خلیفه کریم خدا	۸۷
انسان، امانت دار خدا	۹۱
۲. انسان، حافظ محیط زیست	۹۴
الف) نقش «انفال» در حفظ محیط زیست	۹۶
ب) انسان و حفظ آسمان	۱۰۳
مقصود از «هفت آسمان»	۱۰۵
بی توجهی به آسمان ها زمین و محیط زیست	۱۰۷
موجودات زنده در آسمان ها	۱۰۷
همانندی در ملکوتی بودن	۱۰۸
حرکت خورشید	۱۰۹
ج) انسان و حفظ زمین	۱۱۱
جاذبه زمین و آیه «وَكَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ»	۱۱۴
د) انسان و حفظ آب	۱۱۷
پیدایش آب	۱۱۹
آب، نشانه خدا	۱۲۰
آب و آفرینش موجودات	۱۲۱
آب و خلافت الهی	۱۲۳
خلافت الهی و مسئولیت حفظ آب	۱۲۴

مقدمه

خداوند در سوره بقره مظاهر خرد و کلان طبیعت را نشانه‌هایی برای مردم اندیشمند خوانده است؛ چنان که می‌فرماید:

«إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَخْرُجُ فِي الْبَحْرِ يَمُنُّونَ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَاهُ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِينَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ»^۱

به‌درستی که در خلقت آسمان‌ها و زمین و اختلاف شب و روز و کشتی‌ها که در دریا به سود مردم در جریانند و باران که خدا از آسمان نازل می‌کند، یعنی آن آبی که با آن زمین را پس از مردنش زنده می‌سازد و از هر نوع جنبنده در آن منتشر می‌کند و گرداندن بادهای ابرهایی که میان آسمان و زمین مسخرند، نشانه‌هایی است برای مردمی که بیندیشند.

عطار نیشابوری نیز طبیعت را چنین توصیف کرده است:

هر آن نقشی که بر صحرا نهادیم	توزیا بین که ما زیبا نهادیم
سر مویی ز زلف خود نمودیم	جهان را در بسی غوغا نهادیم
چو آدم را فرستادیم بیرون	جمال خویش بر صحرا نهادیم
جمال ما ببین کاین راز پنهان	اگر چشمت بوَد پیدا نهادیم